

Planeringsstrategi

Gnesta kommun 2023

Beslutsinstans	Kommunfullmäktige
Beslutad	Välj datum
Senast reviderad	Välj datum
Giltig till	Tills vidare
Dokumentansvarig	
Diarienummer	KS.2022.108

GNESTA
KOMMUN

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Bakgrund	4
Nytt krav i Plan- och bygglagen	4
Planeringsstrategins innehåll	5
Process	6
Gällande översiktsplan	6
Ändrade planeringsförutsättningar	7
Förändringar i omvärlden	7
Förändringar i Gnesta kommun	10
Förändrad lagstiftning och nya nationella och regionala mål	12
Aktualitet och användbarhet	14
Uttrycker översiktsplanen kommunens inriktning?	14
Är översiktsplanen vägledande?	15
Är översiktsplanen tydlig?	16
Innehåller översiktsplanen allt den ska?	16
Fortsatt arbete	22
Kommande planer och utredningar	22
Tidplan	23

Sammanfattning

Gnesta kommuns översiktsplan är aktuell – men vi ska planera för framtiden.

Det här är de viktigaste slutsatserna från arbetet med planeringsstrategin:

- Gnesta kommuns översiktsplan är aktuell under den här mandatperioden. Senast i början av nästa mandatperiod bör kommunen påbörja arbetet med att ta fram en ny översiktsplan.
- Det har skett stora förändringar i omvärlden sedan den nuvarande översiktsplanen togs fram. Det har också tillkommit ny information – bland annat att Gnesta tätort behöver en ny dricksvattentäkt.
- För att förbereda det kommande översiktsplanarbetet – och tillämpa en mer kontinuerlig planering – behöver ett antal planeringsunderlag och strategiska dokument tas fram. Några exempel är en vattentjänstplan, en parkeringsutredning och ett landsbygdsprogram.

Bakgrund

Nytt krav i Plan- och bygglagen

Alla kommuner ska ta fram en planeringsstrategi under den första halvan av varje mandatperiod. Det är ett nytt lagkrav som fördes in i Plan- och bygglagen (PBL) i april 2020. Syftet är att översiktsplaneringen ska få en större politisk tyngd och bedrivs mer kontinuerlig. Planeringsstrategin ersätter det tidigare kravet om aktualitetsprövning.

Översiktsplanen är kommunens kanske mest långsiktiga och strategiska dokument. Den visar vilka områden som ska bebyggas och vilka som ska bevaras. Den visar också hur kommunen jobbar med frågor som klimatanpassning, bostäder och kollektivtrafik.

Kommuninvånare, näringsliv, myndigheter och intresseorganisationer ska kunna lita på att översiktsplanen uttrycker de styrande politikernas vilja. Planeringsstrategin är ett sätt att stämma av just det.

Den första planeringsstrategin ska antas av kommunfullmäktige två år efter valet 2022 – det vill säga senast den 11 september 2024. Annars betraktas kommunens översiktsplan som inaktuell.

En inaktuell översiktsplan får konsekvenser för andra beslut. Dels måste alla detaljplaner handläggas med det utökade planförfarandet. Dels kan kommunen inte använda översiktsplanen för att upphäva eller ge dispens från strandskyddet inom LIS-områden. En inaktuell översiktsplan kan också innebära att det blir svårare att ta viss mark i anspråk för bebyggelse.

Om en ny översiktsplan har antagits inom det utsatta datumet behövs ingen planeringsstrategi.

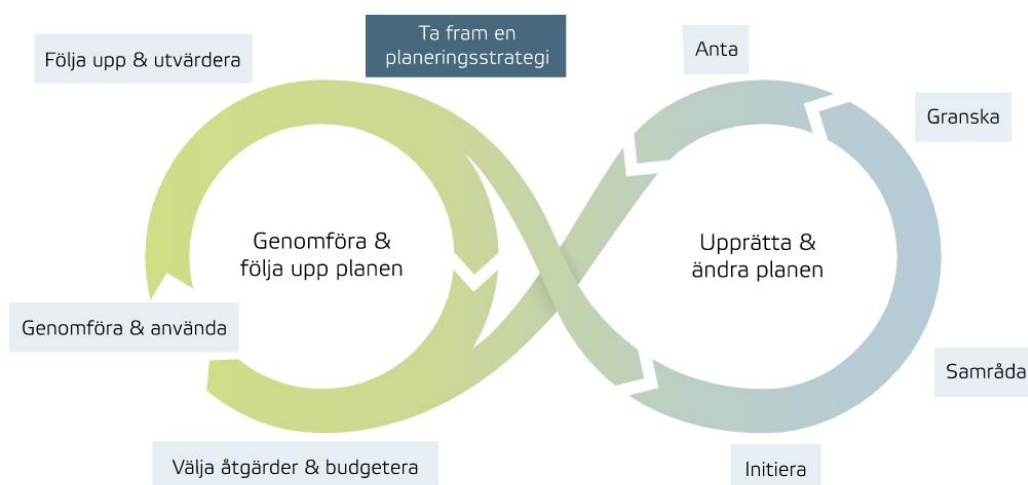

Bild 1. Illustration av kontinuerlig översiktsplanprocess från Boverkets hemsida.

Planeringsstrategins innehåll

Enligt PBL ska planeringsstrategin innehålla tre delar: ändrade planeringsförutsättningar, översiktsplanens aktualitet och fortsatt arbete med översiktsplaneringen (punkt 1-3 nedan). Kommunen ska bedöma översiktsplanen i sin helhet – det vill säga inklusive tillägg och fördjupningar.

Ändrade planeringsförutsättningar

Den första delen handlar om yttre omständigheter som påverkar planeringen. Det kan vara nya lagar, ändrade flyttmönster eller nya nationella mål. Det kan också vara utredningar som ger ny information om kommunen – exempelvis risk för översvämningar i ett område som tidigare planerats för bebyggelse.

Översiktsplanens aktualitet och användbarhet

Den andra delen handlar om att bedöma om översiktsplanen fortfarande är aktuell. Viktigast är att säkerställa att översiktsplanen innehåller allt den ska enligt PBL 3 §, 4 §, andra stycket, punkt 1–2 och 5 §. Där står bland annat att kommunen ska redovisa hur mark- och vattenområden ska användas, hur miljö kvalitetsnormer ska följas och hur behovet av bostäder ska tillgodoses.

För att få en heltäckande bild har även översiktsplanens inriktning, vägledande funktion och tydlighet enligt 2 § och 6 § bedömts.

Kommunens fortsatta arbete med översiktsplanering

I den sista delen ska kommunen redovisa vad som behöver göras inom den översiktliga planeringen. Fokus ska ligga på de kommande två mandatperioderna. Det kan handla om att ta fram en helt ny översiktsplan, en fördjupad översiktsplan, ett tematiskt tillägg – eller att inte göra någonting alls.

Anta planeringsstrategin

När planeringsstrategin är klar ska den antas kommunfullmäktige. Senast den 11 september 2024 ska den skickas till Boverket och länsstyrelsen. Den ska också läggas upp på kommunens hemsida.

Process

En projektgrupp på Samhällsbyggnadsförvaltningens planeringsenhet har lett arbetet med att ta fram planeringsstrategin. Arbetet har stämts av i workshoppar med hela samhällsbyggnadsförvaltningen och med representanter från övriga kommunala förvaltningar och bolag.

Under arbetets gång har planeringsstrategin beretts i planeringsberedningen – ett beredande organ till kommunstyrelsen för strategiska samhällsbyggnadsfrågor.

Gällande översiktsplan

Gnesta kommuns översiktsplan antogs i december 2018 och sträcker sig till 2050. Den innehåller två övergripande mål:

- Gnesta ska vara en attraktiv kommun att leva, verka och bo i.
- En befolkningsökning om 2 procent per år.

Översiktsplanen innehåller också en övergripande utvecklingsstrategi som visar kommunens rumsliga utveckling på lång sikt.

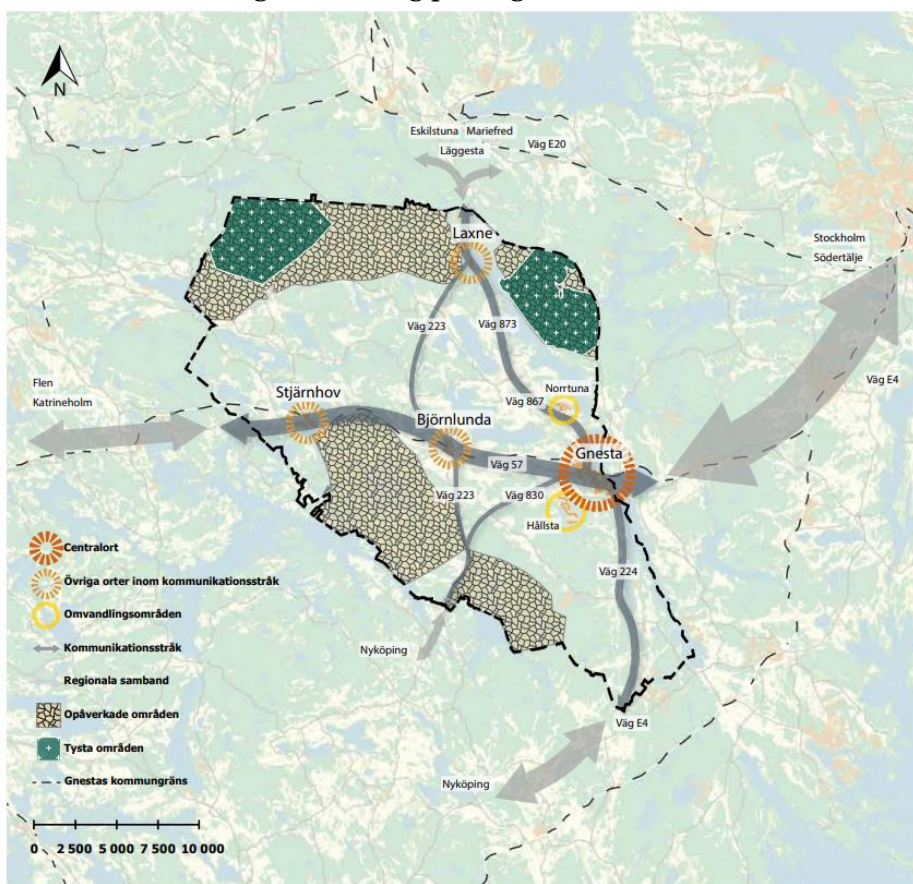

Bild 2. Övergripande utvecklingsstrategi, Översiktsplan – Gnesta kommun 2050.

Ändrade planeringsförutsättningar

Tillvaron förändras ständigt. De senaste åren kanske snabbare än någonsin. Klimatförändringar, pandemi och krig är några av de händelser som har skakat världen. Snabba förändringar kan innebära att översiktsplanen behöver uppdateras mer kontinuerligt. Samtidigt handlar översiktsplanering om långsiktighet – att slå fast principer för kommunens utveckling som ska gälla under många år.

Förändringar i omvärlden

Klimatförändringarna fortsatt aktuella

Klimatförändringarna är en av vår tids stora frågor. Trots att många aktörer arbetar för att minska utsläppen går utvecklingen för långsamt.

Fysisk planering är ett viktigt verktyg för att minska utsläppen – bland annat genom att främja en samlad bebyggelse och fossilfria transportmedel. Fysisk planering är också centralt för att hantera ett förändrat klimat. Det handlar till exempel genom att planera för grönska som ger svalka och skapa ytor som kan hantera stora vattenmassor vid skyfall.

Sedan översiktsplanen togs fram har klimatfrågan aktualiserats ytterligare. Kommande översiktsplanearbete bör därför titta närmare på områden för energiproduktion. Kommunen behöver också i större utsträckning ta hänsyn till klimatrelaterade risker vid planläggning och vidta åtgärder för klimatanpassning i redan bebyggd miljö.

Högre krav på att bevara jordbruksmark

Varje år försvinner stora arealer jordbruksmark genom asfaltering och exploatering för bebyggelse. Den mark som försvinner är oåterkallelig och går inte att ersätta med nyodling. Samtidigt ökar behovet av jordbruksmark i takt med att världens befolkning växer.

Med sin rätt att besluta om mark- och vattenanvändning har kommunerna en nyckelroll i att bevara jordbruksmarken för framtiden. Men många kommuner har svårt att hitta annan mark för bebyggelseutvecklingen.

Enligt Miljöbalken får kommunerna bara ta brukningsvärd jordbruksmark i anspråk för bebyggelse om det gäller ett väsentligt samhällsintresse som inte kan tillgodoses på annat sätt. Kraven på att följa miljöbalken har ökat de senaste åren.

Frågan om att bevara jordbruksmark är mer aktuell i dag än när översiktsplanen togs fram. Samtidigt är det viktigt att bygga sammanhängande och i anslutning till befintliga tätorter för att säkerställa närhet till kollektivtrafik och service. Nästa översiktsplan behöver därför balansera mellan att säkra livsmedelsförsörjningen och möjliggöra en bebyggelseutveckling som är hållbar ur andra perspektiv. Därför bör ett underlag för klassificering av jordbruksmark framtagas.

Biologiska mångfalden hotad

Något som får alltmer uppmärksamhet är utarmningen av biologisk mångfald. Forskare talar om att vi befinner oss i ett sjätte massutdöende. En orsak till utarmningen är förlust av livsutrymme.

Kommuner har en viktig roll i att säkerställa att bebyggelse inte lokaliseras till känsliga områden och att den bebyggelseutvecklingen som sker är yteffektiv. Kommuner kan också skapa livsmiljöer genom att berika befintliga grönområden – exempelvis genom att anlägga dammar, så blomsterängar och placera ut död ved.

Nästa översiktsplan skulle behöva kompletteras med riktlinjer för hur den biologiska mångfalden kan främjas. Den bör också förtydliga att miljön i sjöar och vattendrag ska förbättras.

Ökat intresse för att bo på landsbygden

2020 hade Sveriges storstäder för första gången på flera år en högre utflyttning än inflyttning (SCB: [Den minsta folkökningen på 15 år \(scb.se\)](https://www.scb.se/press/nyheter/2021/01/2021-01-20-01)). Störst utflyttning hade Stockholms län. De kommuner som lockar till sig utflyttarna är framför allt storstadsnära landsbygdskommuner som Gnesta. En förklaring är Coronapandemin – men trenden började redan innan.

Utflyttningen får flera konsekvenser för den fysiska planeringen. Framför allt möjliggörs ett ökat byggande på mindre orter och på landsbygden. En annan konsekvens är att fler fritidsbostäder används permanent vilket ställer ökade krav på infrastruktur som vägar, kollektivtrafik och VA.

Nästa översiktsplan bör kompletteras med fler ytor för bebyggelseutveckling i Björnlunda och strategier för hur kommunens fritidshusområden ska utvecklas.

Högre krav på tillgänglighet

Även om många kan arbeta på distans är behovet av tillgänglighet fortsatt högt. Det gäller både fysisk och digital. Tillgängligheten med spårbunden trafik är en av Gnestas mest strategiska frågor. Sedan översiktsplanen togs fram har kommunen gjort en utredning av spårområdet i Gnesta tätort. Utredningen syftar till att säkerställa att kommunen inte bygger på mark som senare kan behövas för att bygga ut spårområdet.

När det kommer till digital tillgänglighet har Gnesta en sämre utbyggnad än många andra kommuner i länet. I Gnesta har 85,48 % av hushållen fiberbaserat bredband. Motsvarande siffra för riket är 96,49 procent och för Södermanland 95,94 procent. Nästa översiktsplan behöver förtydligas i fråga om digital tillgänglighet.

Åldrande befolkning och ojämlik folkhälsa

Folkhälsan i Sverige är bra. Två problem som dock ökar är psykisk ohälsa och ojämlikhet i hälsa. Människor som har låg utbildning tenderar att ha sämre folkhälsa generellt. Positivt är att medellivslängden ökar – men det ställer samtidigt krav på att samhället kan ta hand om den åldrande befolkningen.

Den fysiska planeringen är viktig för att främja vardagsrörelse – exempelvis genom att prioritera fotgängare, kollektivtrafik och cyklar framför bilar. Den fysiska planeringen behöver också alltmer ta hänsyn till den växande andelen äldre genom att skapa specialanpassade boenden och trygga promenadvägar.

I Gnesta kommun är andelen äldre större än riksgenomsnittet. Därför vore det lämpligt om nästa översiktsplan uppdateras med formuleringar om hur planeringen ska ta hänsyn till äldre.

Högre priser på energi och råvaror

Under 2022 ökade priset på energi och råvaror. Det har i sin tur lett till ett ökat intresse för självförsörjning och nya energikällor som sol och vind. Kommunerna har en viktig roll i att underlätta för solenergi och vindkraft, planera för laddinfrastruktur och stötta initiativ för ökad självförsörjning.

Ökade krav på trygghet

De senaste åren har frågan om trygghet blivit mer aktuell. Det gäller såväl det nationella försvaret och IT-säkerhet som individers upplevelse av trygghet i samhället. Genom fysisk planering kan man minska både den faktiska möjligheten att begå brott och känslan av otrygghet. Fysisk planering är också viktig för att säkerställa framkomligheten på vägar för utryckningsfordon och tillgången till skyddsrum i händelse av kris.

Förändringar i Gnesta kommun

Brist på dricksvatten i Gnesta tätort

Grundvattentäkten i Gnesta tätort har dålig kapacitet vilket gör det svårt att försörja nya hushåll med dricksvatten. Gnesta kommun arbetar därför med att göra sjön Klämningen till en ny ytvattentäkt. Det innebär att kommunen även kommer att behöva bygga ett nytt vattenverk. Den nya anläggningen beräknas vara i gång 2026.

Bristen på dricksvatten innebär att kommunen inte kan nå översiktsplanens övergripande mål om två procents befolkningsökning per år på kort sikt. När det nya vattenverket är klart kommer kommunen kunna bygga nya bostäder och eventuellt även ta emot abonnenter från angränsande områden i Södertälje kommun.

Gnesta behöver nytt avloppsreningsverk

På sikt behöver Gnesta kommun en ny avloppsrening. En omlokalisering av reningsverket bör utredas då det skulle kunna gynna utvecklingen av angränsande områden.

Planerna för avloppsreningen påverkar utvecklingen i Gnesta tätort och kan få konsekvenser för Sigtuna industriområde där reningsverket står. Nästa översiktsplan behöver därför uppdateras i fråga om avlopp.

Verksamhetsområden får alltmer handel

I två av tre verksamhetsområden i Gnesta tätort sker en omvandling från industriverksamhet till handel och besöksnäring. Omvandlingen innebär att flera av verksamheterna är planstridiga eftersom detaljplanerna bara tillåter industriverksamhet.

Den rumsliga utvecklingen av verksamhetsområdena hänger ihop med utvecklingen av hela Gnesta tätort. Nästa översiktsplan behöver därför uppdateras i fråga om verksamhetsmark. Det behövs även en utredning om huruvida förslaget till nytt verksamhetsområde, Hagstumosse, ska ligga kvar eller om nästa översiktsplan ska föreslå en annan lokalisering. Även i övriga tätorter bör behovet av verksamhetsmark utredas.

Gnesta kan behöva ny tågplattform

Möjligheten att resa till Gnesta med både pendeltåg och regionaltåg är en av kommunens mest strategiska frågor. Under 2022 utredde kommunen hur spårområdet i Gnesta kan utformas för att säkerställa en god tågtrafik på lång sikt.

Många faktorer påverkar hur trafikeringen av tåg kommer att se ut i framtiden – framför allt byggandet av Ostlänken. För Gnesta kommun är det viktigt att delta aktivt i olika forum och fortsätta att utreda en framtida spårlösning.

Södertälje kommun bygger nära Gnesta

Gränsen mot Södertälje kommun och Stockholms län går precis i utkanten av Gnesta tätort. Just nu planerar Södertälje kommun bebyggelse i Visbohammar som ligger i anslutning till Gnesta tätort. Södertälje planerar också för 1 000 nya bostäder i Mölnbo några kilometer öster om Gnesta.

Den ökade bebyggelsen i Mölnbo och Visbohammar är en mellankommunal fråga som behöver belysas i nästa översiktsplan. För vidare resonemang, se avsnitt ”Mellankommunala frågor” i kapitlet om översiktsplanens aktualitet.

Ökat intresse för övriga orter i kommunen

Efter Covid 19-pandemin märks ett ökat intresse för att bo i Gnesta kommuns mindre orter – Björnlunda, Stjärnhov och Laxne. Intresset kan ha stärkts ytterligare av att det inte är möjligt med ny bebyggelse i Gnesta tätort (se 7.1 ovan).

I översiktsplanen pekar kommunen ut utvecklingsområden i de tre mindre orterna. Översiktsplanen bör kompletteras med ytterligare utvecklingsområden i framför allt Björnlunda.

Förändrad lagstiftning och nya nationella och regionala mål

Planer ska bli digitala

I januari 2027 ska alla översiktsplaner vara digitala. Syftet är att göra planerna mer jämförbara och tillgängliga. En framtida översiktsplan behöver därmed vara anpassad till det nya digitala formatet.

Kommuntäckande markanvändningskarta

Alla översiktsplaner ska ha en kommuntäckande markanvändningskarta. Det är ett nytt lagkrav i PBL som började gälla den 1 april 2020. Enligt Boverkets hemsida utgör mark- och vattenanvändningskartan basen för översiktsplanen. Gnesta kommuns översiktsplan innehåller inte någon sådan karta. Nästa översiktsplan behöver därmed förses med en markanvändningskarta i GIS-format.

Lagändring om den strategiska miljöbedömningen

2018 infördes ett nytt kapitel i Miljöbalken – kapitel 6, Miljöbedömningar. Det nya kapitlet innebär att fler miljöaspekter ska ingå i miljöbedömningen av översiktsplanen och att dessa ska integreras i själva planen.

Nytt krav om att redovisa klimatrelaterade risker

I augusti 2018 infördes ett nytt krav i PBL om att kommunen ska redovisa klimatrelaterade risker i översiktsplanen. Det handlar specifikt om risken för skador på den byggda miljön till följd av översvämning, ras, skred och erosion. Kommunen ska också föreslå hur sådana skador kan minska eller upphöra.

Barnkonventionen har införlivats i svensk lag

I januari 2020 blev barnkonvention svensk lag. Detta förstärker barnens rättigheter vid tillämpningen av andra lagar, exempelvis PBL. Barns intressen ingår i princip i alla de allmänna och enskilda intressen som anges i 2 kap. PBL och även i vissa andra bestämmelser i PBL.

Region Sörmland har bildats

Sedan översiktsplanen togs fram har Region Sörmland bildats. Det skedde genom en sammanslagning av Landstinget Sörmland, Regionförbundet Sörmland och Sörmlands kollektivtrafikmyndighet. Ett av regionernas ansvarsområden är att ta fram en regional utvecklingsstrategi – i Södermanland kallad Sörmlandsstrategin. 2020 fastställde Region Sörmland en ny strukturbild för Sörmlandsstrategin och 2022 beslutade Region Sörmland om nya regionala prioriteringar.

Ändrad lagstiftning för avfallshanteringen

I början av 2023 kom en ny lagstiftning om kommunernas avfallshantering. Enligt det nya kravet får kommunen ett ökat ansvar för att ta emot bygg- och rivningsavfall. Från

2024 ska kommunerna också ta över förpackningsinsamlingen och ordna fastighetsnära insamling av förpackningar.

Nytt krav om vattentjänstplan

Alla kommuner ska ha en aktuell vattentjänstplan senast den 31 december 2023. Detta enligt en förändring i vattentjänstlagen som började gälla den 1 januari 2023. Vattentjänstplanen ska innehålla kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses. Planen ska även innehålla en bedömning av hur de allmänna VA-anläggningarna ska hanteras vid ökad belastning på grund av skyfall.

Ändring av bostadsförsörjningslagen

I oktober 2022 trädde en ändring av bostadsförsörjningslagen i kraft. Ändringen innebär att kommunerna ska göra en analys av den demografiska utvecklingen, marknadsförutsättningarna och vilka bostadsbehov som inte tillgodoses på den lokala bostadsmarknaden. Analysen ska sedan ligga till grund för planeringen av bostadsförsörjningen.

Aktualitet och användbarhet

I den andra delen av planeringsstrategin, aktualitetsprövningen, ska kommunerna bedöma om översiktsplanen uppfyller kraven på innehåll som står i PBL 3 kapitlet. En analys har även gjorts av översiktsplanens inriktning, vägledande funktion och användbarhet – också det krav enligt PBL 3 kapitlet.

Aktualitetsprövningen har utgått från följande frågeställningar:

- Uttrycker översiktsplanen kommunens inriktning? (PBL 3 kap, 2 §)
- Är översiktsplanen vägledande? (PBL 3 kap, 2 §)
- Är översiktsplanen tydlig? (PBL 3:6)
- Innehåller översiktsplanen allt den ska? (PBL 3 kap, 3 §, 4 § punkt 1–2, 5 §)

För att besvara frågorna har ett antal workshoppar genomförts inom samhällsbyggnadsförvaltningen och med representanter från övriga kommunala förvaltningar och bolag.

Uttrycker översiktsplanen kommunens inriktning?

I översiktsplanen uttrycks inriktningen framför allt i de två övergripande målen – *Gnesta kommun ska vara en attraktiv kommun att leva, verka och bo i* och *En befolkningsökning om minst 2 procent per år*.

Kommunens inriktning uttrycks även i den övergripande utvecklingsstrategin. Enligt den ska merparten av bebyggelseutvecklingen i Gnesta tätort och i de tre orterna Björnlunda, Stjärnhov och Laxne. 70 procent av befolkningsökningen ske i Gnesta tätort och 30 procent i de övriga orterna och på landsbygden.

Målet om 2 procents befolkningsökning visar tydligt vad kommunen vill. På grund av bristen på dricksvatten i Gnesta tätort är målet inte möjligt att nå förr än ett nytt vattenverk är i bruk. Därefter är målet både realistiskt och nödvändigt för att satsningar på infrastruktur ska kunna finansieras, exempelvis byggandet av det nya vattenverket.

Målet att vara en attraktiv kommun skulle behöva konkretiseras. Vad menar kommunen med attraktiv? För vilken målgrupp ska kommunen vara attraktiv?

En annan fråga som har kommit upp är om 2-procentsmålet är förenligt med att vara en attraktiv kommun. Ett snävt fokus på befolkningsökning kan äventyra värden som invånarna förknippar med Gnestas attraktivitet – exempelvis småskalighet och närhet till naturen.

I arbetet har det framkommit synpunkter om att inriktningen skulle bli tydligare om det fanns en kommunövergripande vision. Vad är Gnestas identitet? Hur ska kommunen se ut och fungera 2050? Målen bör sedan fungera som en konkretisering av visionen i en tydlig målhierarki – exempelvis med övergripande mål, delmål och åtgärder.

En översiktsplan har potential att vara det dokument som hela kommunen lutar sig mot. Genom att ha en tydlig inriktning blir det lättare för kommunens olika verksamheter att planera. Det gäller inte bara bostadsbebyggelse utan även skolor, service och infrastruktur.

Är översiktsplanen vägledande?

Översiktsplanen har en tydlig inriktning om att växa. Den skulle dock behöva bli tydligare i fråga om *hur* och *var* för att få en mer vägledande funktion. Det är särskilt relevant för Gnesta eftersom kommunen inte har någon stor markreserv och därmed är beroende av markägare och exploatörer för att få till stånd en bebyggelseutveckling.

Att kommunen inte äger marken inom ett område är inget hinder för att peka ut det för bebyggelseutveckling. Det skapar en tydlighet om vad kommunen vill och visar att kommunen har bedömt området som lämpligt ur ett samhällsbyggnadsperspektiv. Det ökar i sin tur exploatörers intresse för att utveckla området och lägger grunden för ett framtida samarbete med markägaren.

Att ha en tydlig utbyggnadsstrategi – och hålla fast vid den – innebär också att invånare och intressenter är förberedda på den utveckling som sker. Chansen är då större att reaktionerna blir positiva.

Frågan om bevarande av jordbruksmark innebär att de utvecklingsområden som pekas ut i den nuvarande översiktsplanen behöver ses över. Är alla områden fortfarande aktuella? Kravet på att utreda alternativ till jordbruksmark för bebyggelse är större än när översiktsplanen togs fram och beslutades 2018.

Som nämndes i avsnittet om ändrade planeringsförutsättningar märks ett ökat intresse för kommunens mindre orter. För att möjliggöra ett ökat byggande behöver fler utvecklingsområden pekas ut – särskilt i Björnlunda. Det vore även önskvärt om nästa översiktsplan pekar ut fler användningar, som grönstruktur och turism, i anslutning till de mindre orterna. Det ger en signal till exploatörer och potentiella invånare om att områdena är attraktiva.

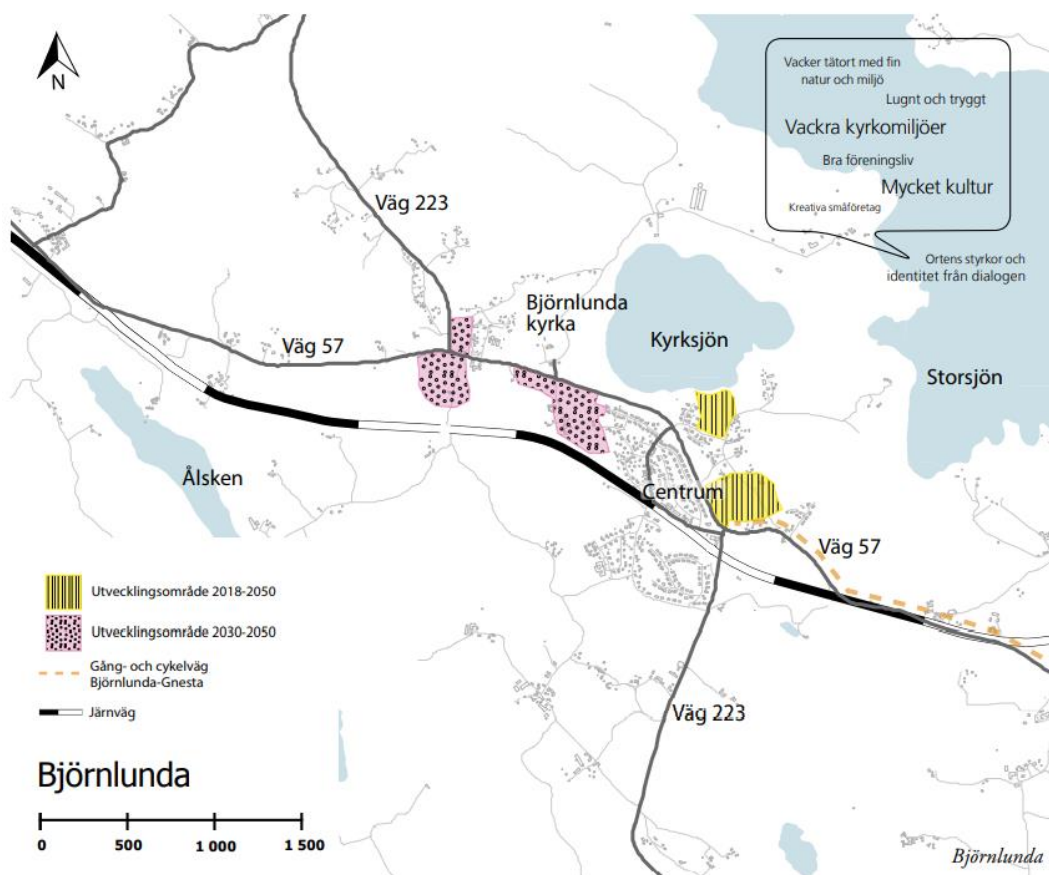

Bild 3: Utbyggnadsstrategi Björnlunda, Översiktsplan – Gnesta kommun 2050

Avsnittet om riktlinjer för bebyggelse enligt PBL visar på ett tydligt sätt hur kommunen ser på bebyggelse utanför detaljplanelagt område. Texten innehåller dock formuleringar som strider mot nuvarande PBL. Inför nästa översiktsplan är det viktigt att formuleringarna i översiktsplanen stämmer överens med både PBL och den kommunala viljeinriktningen så att planen fungerar vägledande.

Är översiktsplanen tydlig?

Översiktsplanen är välskriven med ett lättillgängligt språk. Till nästa översiktsplan vore det önskvärt med en vision och en tydlig målhierarki som löper som en röd tråd genom dokumentet. Det bör också finnas ett system för att följa upp översiktsplanen. Annars är det svårt att veta om kommunen är på väg åt rätt håll.

Innehåller översiktsplanen allt den ska?

Enligt PBL ska planeringsstrategin visa om översiktsplanen följer kraven på innehåll i 3 kapitlet 3 §, 4 § andra stycket punkt 1–2 och 5 §. Som vägledning har Länsstyrelsen lämnat ett yttrande till kommunen (se bilaga ??). Varje rubrik nedan motsvarar ett av innehållskraven PBL.

Kommuntäckande markanvändningskarta

Enligt ett nytt lagkrav i PBL 3:3, första stycket, ska alla översiktsplaner innehålla en kommuntäckande markanvändningskarta. Gnesta kommuns översiktsplan innehåller enbart kartor för orterna och anger inte en användning för alla geografiska områden. Kommunen behöver alltså ta fram en ny karta – troligtvis i GIS-format – i och med att det också finns ett nytt krav om digitala översiktsplaner.

Sedan översiktsplanen antogs har det tillkommit ny information som har betydelse för kartorna:

- Ny lokalisering av återvinningsgården
På grund av de nya kraven på avfallshantering behöver återvinningsgården i Gnesta tätort utökas. Utredning... Det knyter an till den större frågan om omvandlingen av verksamhetsområden i Gnesta tätort (se kapitel 2).
- Ny mark för verksamheter
I nuvarande översiktsplan pekas Hagstumosse ut som ett nytt verksamhetsområde. I samband med att en ny översiktsplan tas fram bör fler alternativ för att skapa verksamhetsmark utredas.
- Förslag till nya utvecklingsområden som inte ligger på jordbruksmark
De utbyggnadsområden som föreslås i nuvarande översiktsplan är nästan uteslutande på jordbruksmark. I kommande översiktsplan bör en värdering av jordbruksmarken för områdena närmast tätorterna göras och möjliga utbyggnadsområden som inte utgör jordbruksmark redovisas.

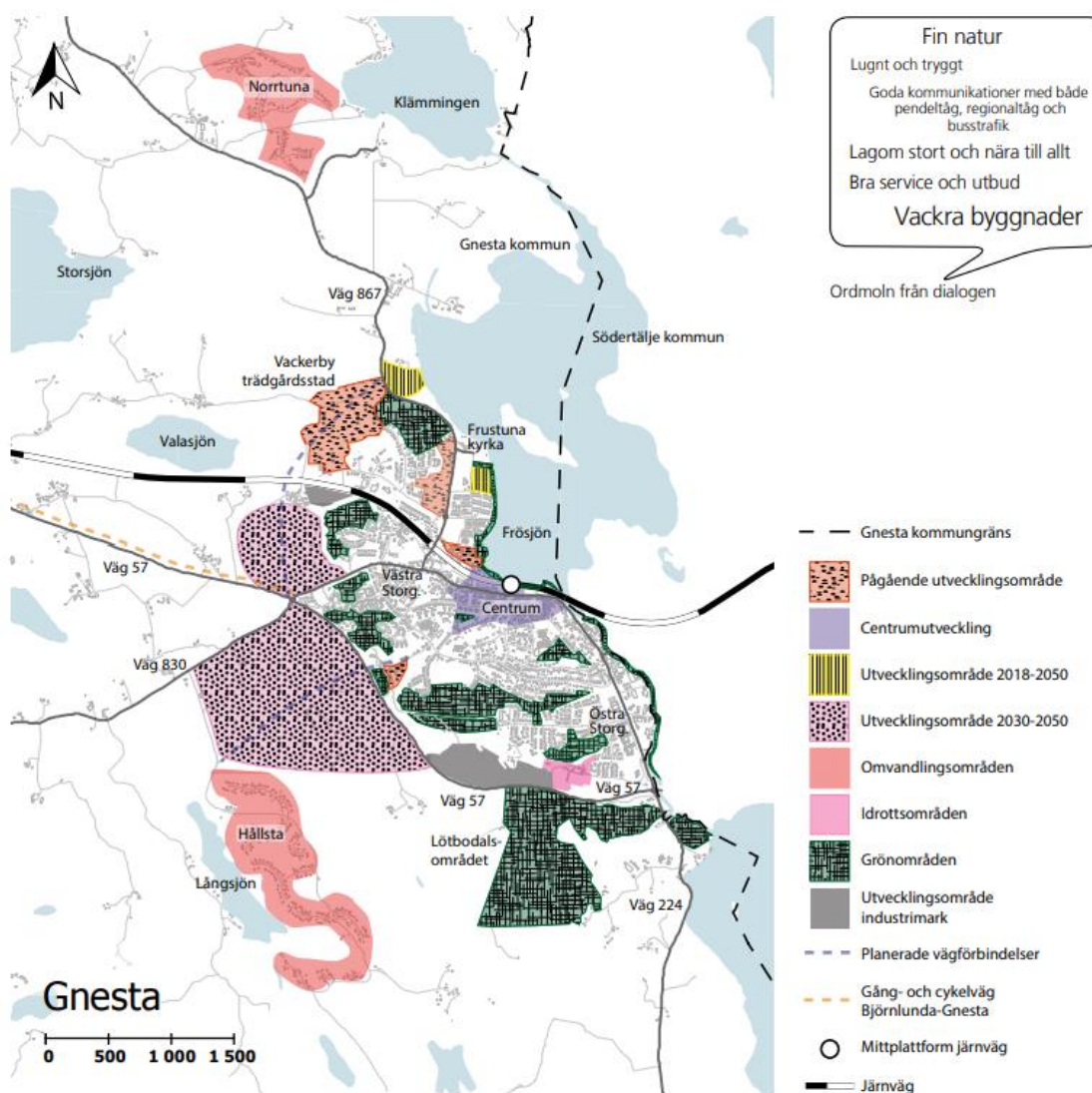

Bild 4: Utbyggnadsstrategi för Gnesta tätort, Översiktsplan – Gnesta kommun 2050. Kartan är inte kommunövergripande och innehåller områden utan någon angiven användning.

Byggd miljö

Enligt PBL 3:3, andra stycket, ska det framgå hur kommunen anser att den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras. Inför nästa översiktsplan behöver kommunen se över om ytorna för bebyggelseutveckling är aktuella.

Översiktsplanen behöver också förtydligas i fråga om hur den byggda miljön ska bevaras. Kommunen tog under 2023 fram en kulturmiljöanalys för Gnesta tätort som kommer att utgöra ett viktigt underlag i det arbetet.

Riksintressen

Enligt PBL 3:4, andra stycket, punkt 1, ska det framgå hur riksintressen ska tillgodoses. De riksintressen som kommunerna ska redovisa i översiktsplanen är kulturmiljövård, friluftsliv, naturvård och kommunikationer. Enligt underlaget från Länsstyrelsen kräver följande riksintressen ett förtydligande:

- Riksintresse för kulturmiljövården
Länsstyrelsen skriver i sitt underlag att det finns en risk för att den planerade bebyggelseutvecklingen påverkar riksintresset Gnesta stationssamhälle negativt. Länsstyrelsen ser därför positivt på att kommunen har tagit fram kulturmiljöanalys över området.
- Riksintresse för kommunikationer
Länsstyrelsen konstaterar att översiktsplanen saknar en redovisning på karta av hinderytor för flygplatser, så kallade MSA-tytor (Minimum Sector Altitude). Nästa översiktsplan behöver visa MSA-tytor på en karta.

Miljökvalitetsnormer

Enligt PBL 3:4, andra stycket, punkt 2, ska det framgå hur gällande miljökvalitetsnormer (MKN) ska följas. Länsstyrelsen skriver i sitt utlåtande att kommunen inte redovisar gällande MKN för vatten och hur kommunen avser att följa dem. Synpunkten har aktualiserats i och med att miljöbalken ändrades 2019 i fråga om MKN.

Länsstyrelsen skriver också att översiktsplanen saknar ett resonemang om hur kommunen ska ta hand om dagvatten från bostadsområden för att minimera utsläpp och breddning från reningsverken.

Förvaltningen anser att Gnesta behöver arbeta mer aktivt med MKN för vatten. Under 2023 har kommunen påbörjat arbetet med att ta fram en dagvattenstrategi.

Långsiktigt behov av bostäder

Enligt PBL 3:5, punkt 1, ska det framgå av översiktsplanen hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder.

I översiktsplanen beskriver kommunen prognosen för den framtida befolkningsutvecklingen. Översiktsplanen redogör också för planeringsförutsättningar som påverkar behovet av bostäder. Utöver översiktsplanen har Gnesta kommun ett bostadsförsörjningsprogram som gäller 2021–2025. Senast 2025 ska kommunen uppdatera bostadsförsörjningsprogrammet. Det blir sedan ett underlag till nästa översiktsplan.

Nationell och regionala nivå

Enligt PBL 3:5, punkt 2, ska det framgå hur översiktsplanen förhåller sig till relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen.

Sedan översiktsplanen antogs har Region Sörmland bildats. Nästa översiktsplan behöver därför uppdateras med information om hur översiktsplanen förhåller sig till Sörmlandsstrategin och Strukturbild Sörmland.

Områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen

Enligt PBL 3:5, punkt 3, ska områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen, så kallade LIS-områden, framgå.

Gnesta kommun har inga LIS-områden. Inför framtagandet av nästa översiktsplan behöver kommunen ta ställning till om LIS-områden ska pekas ut.

Klimatrelaterade risker (PBL 3:5, punkt 4)

Enligt PBL 3:5, punkt 4, ska det framgå av översiktsplanen hur kommunen ser på klimatrelaterade risker som översvämning, ras, skred och erosion. Kommunen ska även beskriva hur sådana risker kan minska eller upphöra.

Enligt länsstyrelsens underlag behöver kommunen komplettera översiktsplanen med information om riskområden för skred och ras. Kommunen behöver även ta fram riktlinjer för byggande inom sådana områden.

Inför nästa översiktsplan behöver kommunen även ta ställning till låga grundvattennivåer och risken för översvämning vid viadukten på Mariefredsvägen och Sigtunaån.

Avvikelser från en regionplan

Enligt PBL 3:5, punkt 5, ska det framgå om översiktsplanen avviker från en regionplan för länet. Om så är fallet ska det även framgå varför och på vilket sätt.

Det finns ingen regionplan för Södermanlands län. Eftersom Gnesta angränsar till Stockholms län innehåller översiktsplanen information om den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFS 2050.

Mellankommunala frågor (PBL 3:5, punkt 6)

Enligt PBL 3:5, punkt 6, ska det framgå om det finns områden eller verksamheter som angår två eller flera kommuner eller som är av regional betydelse. Gnesta kommun angränsar till Strängnäs, Södertälje, Trosa, Nyköping och Flen. Gränsen till Södertälje tangerar Gnesta tätort och utgör också gräns till Stockholms län.

Södertälje planerar ett bostadsområde på gränsen till Gnesta tätort, strax öster om Sigtunaån vid Visbohammar. Sannolikt kommer vissa av de boende att söka sig till privat och offentlig service i Gnesta tätort. Det får konsekvenser för hur Gnesta

kommun planerar infrastruktur och barnomsorg. Inför arbetet med den nya översiktsplanen vore det därför önskvärt om Gnesta och Södertälje har en gemensam vision för området Vårdinge/Gnesta.

En annan mellankommunal fråga är naturreservatet Krampan-Marvikarna. Det är ett uppskattat utflyktsmål både sommar och vinter. Reservatet ligger i norra Gnesta och södra Strängnäs. Inför framtagandet av nästa översiktsplan bör kommunen föra en dialog med Strängnäs om möjliga gemensamma åtgärder för att utveckla området.

Hälsa och säkerhet

Enligt PBL 3:16 ska Länsstyrelsen bevaka att bebyggelse inte blir olämplig för människors hälsa och säkerhet. Länsstyrelsen skriver i sitt underlag att kommunen behöver ta fram fördjupade utredningar för anläggningar och åtgärder i närheten av vattenskyddsområden. Det gäller bland annat Visbohammar utanför Gnesta tätort.

Gnesta kommun reviderade Visbohammar vattenskyddsområde under 2023. Området fick då nya gränser och skyddsföreskrifter. Med den kommande vattentäkten Klämningen säkras Gnesta kommun den framtida vattenförsörjningen för Gnesta tätort. Kommunen kommer att förse även den nya täkten med skyddsföreskrifter och ett vattenskyddsområde.

Strandskydd

I Länsstyrelsens underlag står att översiktsplanen inte är tydlig i fråga om hur kommunen bedömer strandskyddet i vissa exploateringsområden. Det gäller bland annat vid Kyrksjön i Björnlunda, vid Klämningen i Laxne och vid Naten i Stjärnhov.

Inför nästa översiktsplan ska kommunen se över skrivningarna om de vattenförekomster som Länsstyrelsen tar upp.

Fortsatt arbete

Utifrån de två första delarna i planeringsstrategin – ändrade planeringsförutsättningar och översiktsplanens aktualitet – ska kommunen bedöma vad som behöver göras i det fortsatta översiktsplanarbetet. Fokus ska ligga på den nuvarande och den kommande mandatperioden.

Formellt kan kommunen ändra översiktsplanen på tre sätt: ta fram en ny översiktsplan, ta fram fördjupningar eller ta fram tematiska tillägg. Även andra dokument kan ha bäring på översiktsplaneringen – exempelvis olika strategier och kunskapsunderlag.

Kommande planer och utredningar

Gnesta kommuns översiktsplan bedöms vara aktuell under den nuvarande mandatperioden. På grund av ändrade planeringsförutsättningar och att nuvarande översiktsplan inte uppfyller alla innehållskrav i PBL bör kommunen påbörja arbetet med att ta fram en ny översiktsplan senast i början av nästa mandatperiod. Om kommunen antar översiktsplanen senast i september 2028 behöver ingen planeringsstrategi tas fram nästa mandatperiod.

Förutom att ta fram en ny översiktsplan kommer kommunen att arbeta med en rad andra strategiska dokument de kommande två mandatperioderna. Flera av dem blir viktiga underlag till den kommande översiktsplanen. Några exempel är en vattentjänstplan, en parkeringsutredning och ett landsbygdsprogram.

Nedan presenteras en tabell med samtliga strategiska dokument som kommunen ska arbeta med under nuvarande och kommande mandatperiod.

Tidplan

Tabell 1.

Strategi rullande översiktsplanering																							
	Nuvarande mandatperiod												Nästa mandatperiod										
Översiktsplanering																							
Planeringsstrategi	■	■	■																				
Ny översiktsplan										■	■	■	■	■	■	■							
Digital plankarta/ÖP										■	■	■	■	■									
Strategiska dokument																							
Kulturmiljöanalys	■	■																					
Gång- och cykelstrategi	■	■	■																				
Spårutredning	■	■																					
Bostadsförsörjningsprogram									■	■										■	■		
Energiplan				■	■																		
Vattentjänstplan			■	■	■			■															
Avfallsplan				■	■																		
Dagvattenstrategi	■	■	■	■																			
Landsbygdsprogram	■	■	■																				
Parkeringsutredning	■	■	■																				
Miljö-/hållbarhetsplan	■	■	■	■																			